

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. III. In quo consistat poena quam animus sentit ex Conscientiae
tormento, & quanta haec sit, ampliùs declaratur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

in ipso sceleris articulo, peccantem Apparitoris vices agens adoritur Conscientia, & è vestigio in jus trahit. Deinde, nullâ morâ interpositâ, actionem instituit, crimen obijcit, & factum euincit. Tertio, sententiam actutum pronuntiat, actum malè, actum impiè, actum sceleratè. Quarto denique, sententiam à se latam inculcat identidem, atque exprobrat modis omnibus sceleris commissi immanitatem.

Voluntas in
his accusa-
tionibus à
nullo habet
patrocinio,
sed sola ab
omnibus
desertitur.

Vbi tum ea quæ te ad peccandum perpulere phantasmata? vbi quæ ablandiebatur vultus species? vbi rationes quæ sceleri patrocinabantur? vbi qui necessitatem abutendi corporis, voluptatibusque indulgendi, prætexebat appetitus? vbi quæ rem licitam esse clamabant argumenta? vbi naturæ præsidio rectæ affectiones? vbi faces libidinis? vbi qui seditionem excitarunt insanæ affectiones? Resederunt omnia commisso scelere, & re male actâ, tumultuantis adinstar plebeculæ, viso iudice, aufugere, teque in ipsis Conscientiæ manibus perfide desertuere, hoc est, Iudicis, imò carnificis tui, permiserunt arbitrio. Egregios enim uerò causæ perditæ patronos & aduocatos! Hoc nempe erat quod addixere patrocinium, clientem perdere, & perditæ causæ prodere. Neque id mireris inquit D. Chrysostomus, *Ea enim peccati natura est, ut priusquam omnino perpetratum sit, hominem temulentiam afficiat: posteaquàm autem expletum ac perfectum est, tunc ea voluptas sese proripiat, & extinguatur. Ac solus jam deinceps stet accusator; Conscientiâ nimirum carnificis locum obtinente, ac peccatorem lancinante, ab eoque extremas pœnas exigente, ac plumbo quouis grauius ipsi incumbente.* Ita Chrysostomus & rem ipsam describit gnauiter, & quæ à me dicta sunt, suâ auctoritate penitus confirmat.

18.

D. Chryf.
epist 7. ad
olympia-
dem.

§. III.

In quo consistat pœna quam animus sentit ex Conscientiæ tormento, & quanta hæc sit, amplius declaratur.

Præincubus
cor, ita Con-
scientia a-
nimâ pec-

Restat explicandum modò, quid tandem sit exquisitissimus ille dolor, quem ex Conscientiæ suæ carnificinâ tormentisque immixtis animus percipit. Quod ut agam magno erit vsui, ea

19.

quam

quam modò D. Chrysoſtomus protulit, plumbi comparatio, dum Conſcientiam aſſerit carnificis adinſtar, animam opprimere, *ac plumbo quouis grauius ipſi incumbere.* Perplacet, inquam, elegans comparatio. Prout enim contingit non rarò ſiniſtro lateri indormientibus, vt ſanguinis ex hepate deſluentis grauedine, quam Iacubum Medici vocant, vndique opprimatur cor, eiſque mole ſuâ infeſtus adeò incumbat, quali ſi plumbo premeretur: vnde contingit palpitare cor, angi viſcera, & ſpiritum quodammodò intercipi ac ſuffocari; dum ſanguinis cordi imminentis vi, & vim eluctantis cordis conamine, anima perſtringitur & contrahitur; atque in ipſo eluctandi conamine & reniſu angores patitur exquiſitiſſimos. Ita prorfus cum acerrimus accuſator, Conſcientia inquam, animæ nocenti incubat, iudiciumque intentat grauiffimâ in cauſâ etiam grauiffimum; contrahit ſeſe illicò cor, labafcit animus. Vt clariùs loquar, contrahunt ſeſe præterita deſideria, quæ cor ipſum iucundo quodam calore demulcebant; labafcunt actiores ſanguinis ſpiritus, affectionum naturalia nutrimenta; & ſic tandem deficit animus, contractus metu, vigore omni deſtitutus, neque deficientem ſpiritum lubet, ne ad ſolita quidem officia deinceps explicare.

20. Atque hæc demùm virtutis natiuæ deſtitutio, hoc animi deliquium & angor, pœna eſt ſeu paſſiuus, vt planè loquar, dolor, quam animus ex ſtimulorum à Conſcientiâ ingeſtorum aculeis perſentiſcit. Dolor autem hic in tribus maxime animi actionibus conſiſtit. *Primò*, quidem in facti pœnitudine: quæ nihil eſt aliud, quàm ingens deſiderium, factum non fuiſſe quod factum eſt, ſeu commiſſi ſcleris Detectatio. Hæc prima mentis luſta. *Secundò*, dolor exoritur ex improbo conamine, quo vim Conſcientiæ eluctari mens nititur; & exprobrationes quas vndique & ſine intermiſſione ingerit accuſator, conatur aut non audire, aut à ſe penitus amoliri. Quod dum nequidquam tentat, *tertius* ſuboritur dolor animo, ineluctabilis nempe pudor & verecundia, quæ mens obducitur tum præſenti exprobratione Conſcientiæ impetita, tum etiam timore futurarum quas ſibi certò ſcit quotidie ingerendas. Hinc animo ſic contracto & doloribus fracto, ſuboritur tandem odium quoddam, aut ſaltem tœdium ſui. Pudet enim hominem ſui, neque pudoris cauſſam poteſt excutere, quamdiu ipſemet ſibi eſt pudoris iuſta materia. Et ſic verum eſt

In quibus actibus conſiſtat dolor quem ex Conſcientiæ ſtimulis percipit anima.

Maximus dolor, à ſeipſo torturatus patitur.

quod dicit Seneca: *Prima & maxima peccantium pœna est, peccasse*: ob pudoris nempe incussi, identidemque incutiendi acrimoniam. Nam vt rectè paullo post subicit, *numquam fides latendi fit etiam latentibus: quia coarguit illos Conscientia, & ipsos sibi ostendit*. Ita ille. Se autem dum sibi ostendit, non alium ostendit quàm hominem improbum & sceleratum. Hæc autem conuitia semper excipere, neque ab iis ferias dari aut promitti; tormentum est sanè, vti ineuitabile prorsus, (quis enim se cuitet?) ita & intolerabile prorsus, cunctisque pœnis tormentum majus: nihil enim est intolerabilius, quam ab amico conuitium pati. Et quis magis amicus est homini, quàm quisque est sibi? Hinc magis est impatibile, quòd reus sceleris patitur non ab alio, sed à seipso; neque aliud vllum huic tormento est comparandum.

Maximum à propriâ Conscientiâ dolorē causari, probatur in Adamo.

Quid enim? Quid, inquam, tantoperè, miserum, peccatorem nempè, Adamum affligebat? An secutura mors, an morbi, an inedia, an subortura terræ sterilitas, sudoris laborisque deinceps futura materies, & sceleris à se commissi vindicta? Certè mala hæc, nec experienciâ suâ nouerat, neque adèd nosse poterat indicio alieno. Incogniti autem quis potest esse tantus timor? Mouet quæstionem hanc D. Chrysostomus, eamque dissoluit. *Quare, inquit, dic oro, quare timuit? Quoniam videbat sibi trucem stare accusatorem, Conscientiam dico: neque enim alium objurgatorem habebat & testem peccatorum, sed unicum illum quem intrinsecus circumferebat*. Ita ille & rectè. Objurgatorem certè alium non habuit: quem enim habere tum poterat nisi Deum, cum ab Euâ sceleris complice nihil esset magnoperè metuendum. Quid verò Deus? an accurrat forsitan itâ feruidus, auidusque vindictæ? minimè verò; *Deambulabat*, ait sacer textus, *in paradiso ad auram post meridiem*. Non est sanè ferocientis animi indicium, hæc tam pacifica deambulatio; neque vindictam multum spirat, qui amœnas sic quasi per otium captat auras. Et tamen, *cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam, & uxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradisi*. Atqui truculenta non erat facies Dei, sed placida, sed amœna: eam tamen fugit Adam. An forsitan vocem grauiorem inorquet Deus offensi animi manifestum indicium? Ne hoc quidem habet Adam timoris sui argumentum. *Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es?* quid dici poterat modestius? quid

Seneca epist. 97.

21.

D. Chryf. homil. 17. in Gen.

Gen. 3. 7. 8.

7. 9.

quid etiam amicabilius, quàm deambulationis suæ comitem peruestigare? Et tamen intrâ latebras suas sese continet fugitiuus: *qui ait, Vocem tuam audiui in Paradiso, & timui quòd nudus essem, & abscondi me.* Non quòd nudus esses timebas Adam, sed quòd peccator prætextum quaris verecundiæ, sed causam dissimulas. Quid enim terrere poterat tantoperè cognita & amica vox? non vociferatur, non indignatur, non exprobrat quidquam; blandè tantùm rogat, *Vbi es?* Hæccine timoris aut pudoris est materies? Est sanè & quidem maxima. Quò enim blandior placidiorque erat Numinis offensus vox & oratio, eo rancidior erat seueriorque Conscientiæ internus clamor, illud ipsum acerrimè exprobrantis, nempe mulieris amorem, amicitia tam placidi & amœni Numinis esse prælatum, contemptamque illius Dei sanctissimam auctoritatem, qui etiam offensus, nihilominus secum agat tam beneuolè & amicè. Conscientiæ itaque vox prorsus erat horrida; & quia minimè adhuc Adamo expertum, primum maximumque tormentum. Grauis profectò vox & planè horribilis, quæ tumultu & strepitu quem in Adami animo excitarat, etiam Dei deambulantis vocem suauissimam & amœnissimam, auribus infelicis viri horrendam reddebat & intolerabilem. Nam inter clamores streperos vociferantis Conscientiæ, blanditias suas amœnitatemque Diuina vox amiserat. Et sic qui vocem ambulantis Dei audiuit, vocem exprobrantis Conscientiæ ferre non potuit. Illam audiuit, sed hanc timuit: fugit & abscondit se. Se tamen non effugit, suus posthac futurus carnifex.

22. Ingens proculdubio tormentum hoc vt sit necessè est; cum vt præclare animaduertit D. Ambrosius, Deus, grauissimè tamen offensus à primâ infelicis Adæ sobole Caino, eum superesse voluerit; eique, quamuis mortis reo, de mortis tamen à quoquam illi inferendæ periculo cauerit, tantùm vt diutius ærumnis superuiueret, & diuturnioribus Conscientiæ stimulis vrgeretur. Digna est quæ exponatur res. Notum est Caini facinus: primum fuit quod orbis vidit, & quidem fratris homicidium; primum, inquam, inuidiæ sacrificium. Deus sceleratum caput pro suo jure aggredditur; inquit scelus, tergiuersantem vrget, denique conuincit criminis. Vindictam petit effusus cruor. Ita Deus ipse. *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terrâ.* Iudicem profectò inclamat, pœnas exigit scelere pares, Cumque jam nihil aliud superesset,

*Morte ipsa
diuiniorem
esse probatur
in Caino.*

esset, quàm vt mortis sententiam in homicidam Deus ferret; ecce tibi sententiam pro fert vitæ. *Nunc igitur maledictus eris super terram.* Ita sit, sed salua vita est. Ita est. Et neque nunc tantum saluam vult Deus, sed vt in posterum eius vitæ caueat: *Posuit Deus Cain signum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisset eum:* non immeritò enim timebat infelix Cain, ne quispiam suo exemplo ferox, in ultionem occisi innocentis insurgeret. Signum itaque aliquod, fronti verosimiliter aut appendit aut impressit Deus, aut certè tremorem continuum, vt quidam volunt, membris indidit, vnde & dignosceretur homicida, & ab omni violentiâ aut pœnâ in vindictam criminis commissi inferendâ, posthac sciretur immunis, Deique iudicio reseruatus. Salutis itaque concessæ testimonium (saluam guardiam vocaremus modò) Cain propalam circumferebat, omnium jam exemptus iurisdictioni & manibus, præterquam suis. Et quidem tam luculenta erat hæc à Deo data fides publica, vt minæ etiam grauissimæ Caini conseruandi gratiâ adderentur, *Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Hic verò iustitiam tuam imploro, iustissimè scelerum ponderator & iudex Deus. An hoc punire est scelera, an verò dissimulare? an hanc pro clamoribus suis vindictam refert innocens Abelis cruor? Ignoscere si vis, ignosce; Deus es & potes omnia. At verò pœnas sumere si constitutum est tibi, sanè pro criminis atrocitate pœnas det. Mortem si est meritis, vt quid morte eximitur? Vt crudeliùs viuat, inquit Ambrosius, & ferociùs torqueatur. *Egressusq; Cain à facie Domini, habitauit profugus in terrâ.* Nusquam securus sui, quia semper secum. *Cum adhuc à Domino pœna cessaret,* subiicit Ambrosius, *torquebat eum suorum Conscientia peccatorum. Latebat miser tremens & timens; & cum adhuc percussor deesset, ipsa sese iniusti vita cruciabat. Acceperat signum ne eum aliquis occideret; non vt vitæ suauitate frueretur, sed ne mors auferret erumnam; vt percussorem suum quotidie timendo pateretur. Meruerat quidem vt percussor non inhiberetur; sed sine vllâ intermissione ipse sibi suus carnifex erat, ipse percussor.* En vindictæ Diuinæ iustitiam, ab omni sceleris dissimulatione, ab Ambrosio eleganter & verè propugnata.

Animaduersione dignum est quod dicat Sanctus, vitam concessam esse Caino, *ne mors auferret erumnam.* An ergo Conscientiæ tormenta maiora sunt, quàm quæ secum fert infausa mors?

Dicam

Dicam quod res est. Non omnes Conscientiæ stimuli tam crue-
deles sunt vt morti comparentur; neque enim semper vires om-
nes Conscientia exerit, neque omnes quibus instructa est stimu-
los semper infligit. At verò rem agere cùm incipit, & grauio-
ra quæ ad manum sunt tormenta dum admouet, tum sanè ea in-
gerit, quæ morte omni sunt grauiora, & quibus nullum nisi à
solâ morte datur patrocini-um. Experti credunt. Et rem non
expertus, tamen exhorruit Bernardus, Audi. Horreo, inquit, ver-
men mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus
mortis viuentis, & vitæ morientis. Hæc est secunda mors, quæ
numquam peroccidit, & semper occidit. Quis det semel mori, vt
non moriatur æternum!... denique inuocabunt mortem, & non
veniet. En vitam omni morte crudeliorem. Saluberrimum
tamen supplicium; vt tandem aliquando respiscat reus, aliusque
à se fiat conuictus sceleris, & victus vitæ tam exosæ fastidio.

Et ex D.
Bernardo;

D. Bern. l.
5. de Con-
sid. c. 12.

24. Istud enim, præclarum tormentis hæc temperamentum at-
tulit, malis humanis indolens Deus, quòd vim auctoritatemque
Conscientiæ in hæc vitâ vtcumque contraxerit: ne scilicet quam-
diu peccatores viuunt, omni quo posset impetu reum oppri-
mat, eique cruciando semper mordicus inhæreat. Hoc modo
in inferno carcere jurisdictionem suam Conscientia exercebit. In
hæc verò vitâ, feriæ dantur nonnumquam à tormento, & per
interualla carnificina repetitur; neque verò etiam extrema vis
adhibetur. Non enim illi ferendæ homo par esset, breuique
tempore doloris vi emarcesceret. Ea propter inquit Chryso-
stomus & illud prouidit (nempe Deus) vt ex intervallis nobis im-
mineret Conscientiæ redargutio; propterea quòd est admodum seuera,
& quous stimulo acrius pungere solet. Ita ille. At ego præ-
terea benigni Numinis misericordiam agnosco. Intervalla tor-
mentis dat, vt de vitæ suæ rationibus immutandis, seriò pecca-
tor deliberet cùm à tormentis vtcumque liber est; quod non est
tam facile & expeditum animo prorsus languido, & doloribus
tantis præpedito.

Non semper
urgere
Conscien-
tiam per-
mittit
Deus, ne
peccator
extinguat-
ur.

Et vt possu-
respiscere.

D. Chry-
stom. 17.
in Gen.

25. Interim ingentem à Deo datam Conscientiæ auctoritatem &
potentiam, mecum si placet, perpendite; illudque tandem sta-
tuite, quantæ apud nos esse debeat venerationi. Nuda est Con-
scientia, inermis est, non fascibus metuenda aut securibus, non
virgis armata aut ferro, non catastis funibusque terribilis. Sola
est,

Conscientia
nulla ar-
ma habet
nisi seip-
sam.

Qq

est,

est, neque arma præ se fert, nisi quæ ipsa sibi format & suppeditat; atque illa sunt simplex rei actæ condemnatio. Interim tam acerba est hæc Conscientiæ sententia, vt torum hominem percellat & pauefaciat: vigorem omnem exsugit facti tædio; occludit cor; suauiatam vitæ labefacit: sic vt nec edere libeat, nec commessari delectet, nec solita gaudia afficiant, nec veteres amicitia placeant, nec somnus detur oculis, nec quies animo: imò vt nec viuendi quidem vlla posthac sit lubentia. Tantis animum incessit dolor. Quid autem id est quod hominem habet tam miseris modis? quid est quod mentem, imò & corpus lancinat tam crudeliter? Nihil prorsus, nisi solius Conscientiæ sibi metipsi infensæ aculeus. Sic dum agit, Deum agit.

*Adhortatio
ad peccato-
res.*

I nunc peccator, & tecum statue, an operæ pretium fuerit, voluptatis momento duraturæ impendio, tam ingentes & tam perennes dolores sibi comparare? Statue, inquam, an æquum sit rationique consonum, vt corpori, natu.æque affectionibus corruptæ, vno temporis articulo placeas sibi tam acerbum in morem toto deinceps vitæ tempore displicere. Voluptatem exigam, & verò falsam, tormentis tam veris & diuturnis compara, & tandem erubescere. De cæteris, quæ insaniam tuam debentur, suppliciiis nunc non ago: de iis loquor, quæ modò pateris à teipso. Hæc verò si non ters, æterna cur non expauescis? Si autem ters, neque forsitan præ inueteratâ peccandi consuetudine, à Conscientiâ pungeris; aut si pungeris, nihilominus non compungeris, neque aculeos perferentis; actum esse de te timeo: cauteriatam, vt D. Paulus loquitur, habes Conscientiam, id est adustam & sine sensu emaridam; neque quidquam bonæ vitæ tibi factum est super, qui in tantâ dolendi materiâ, doloris sensum amisisti.

26.

§. IV.